

УДК 338.488

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-296-4-18

ВЛАСЕНКО І. В.

ORCID ID: 0000-0002-3909-1179

e-mail: vlasenkoivol@gmail.com

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

ПЛАНУВАННЯ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИХОДУ З КРИЗИ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті проаналізовано вплив пандемії COVID-19 на функціонування малого та середнього бізнесу у сфері готельно-ресторанного господарства. Показано, що у зв'язку з введеними обмеженнями значно скоротилась частка сектору готельно-ресторанного бізнесу у ВВП України, зменшилась зайнятість у цьому секторі. Карантинні заходи створили значний негативний вплив на роботу МСБ, який може посилитись за умови відсутності державного втручання. Суттєвою проблемою для сфери готельно-ресторанного бізнесу є швидка перебудова у відповідності до нових соціальних стандартів в умовах пандемії, що дасть можливість працювати і отримувати прибуток, а також забезпечити своїх клієнтів від ризику інфікування та знизити до мінімуму загрозу поширення COVID-19. В статті окреслено ряд основних проблем, з якими стикнулася сфера готельно-ресторанного бізнесу протягом карантинних обмежень та завдань, що необхідно вирішити для їх подолання.

Ключові слова: готельно-ресторанний бізнес, карантинні обмеження, малий та середній бізнес, пандемія.

IVAN VLASENKO

Vinnytsia Trade and Economic Institute of
Kyiv National University of Trade and Economics

PLANNING OF RESOURCE PROVISION OF EXIT FROM THE CRISIS OF THE ENTERPRISES OF THE HOTEL AND RESTAURANT

The article analyzes the impact of the COVID-19 pandemic on the functioning of small and medium-sized businesses in the hotel and restaurant industry. The hotel and restaurant business in Ukraine suffers the most from the restrictions imposed due to the spread of the virus. The established restrictions have both direct and indirect impact on the functioning of small and medium-sized businesses in the hotel and restaurant industry. It is shown that due to the introduced restrictions, the share of the hotel and restaurant business sector in the gross domestic product of Ukraine has significantly decreased, employment in this sector has decreased. During the quarantine restrictions, the hotel and restaurant business faced a number of problems: low access to finance; loss of access to markets; complex regulation and tax pressure. To overcome the problems facing the small and medium business sector in the hotel and restaurant sector, it is necessary to maintain business activity and jobs; increase institutional capacity to operate in markets. Quarantine measures have created a significant negative impact on the work of the small and medium business sector, which may be exacerbated in the absence of government intervention. Quarantine measures have created a significant negative impact on the work of SMEs, which may be exacerbated in the absence of government intervention. A significant problem for the hotel and restaurant business is the rapid restructuring in accordance with the new social standards in a pandemic, which will allow to work and make a profit, as well as to protect their customers from the risk of infection and minimize the threat of COVID-19. The article outlines a number of major problems faced by the hotel and restaurant business during quarantine restrictions and tasks that need to be addressed to overcome them.

Keywords: hotel and restaurant business, quarantine restrictions, small and medium business, pandemic.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Важливою складовою сфери послуг економіки кожної держави є ресторанне господарство. Готельно-ресторанний бізнес, сфера обслуговування та розваг найбільше страждають від обмежень введених у відповідь на поширення вірусу в усьому світі. В свою чергу, Україна в сучасних умовах є більш вразливою до економічних шоків. Прогнозоване падіння економіки України є наслідком таких глобальних проблем, як: несприятлива ситуація на важливих для України сировинних ринках, закриття товарних ринків для українських експортерів, зміна глобальних виробничих ланцюжків. Галузі, які найбільше постраждали від кризи: освіта і культура (до -93 % доданої вартості), готельно-ресторанний бізнес (-91 %), оптова та роздрібна торгівля (-45 %), професійні та адміністративні послуги (-45 %), промисловість (-43 %), транспорт (-31 %). У підсумку, за даними НБУ, Україна у 2020 році зіткнулася з падінням експорту (-10 %), імпорту (-14,5 %), розширенням дефіциту бюджету (8 % ВВП) і зростанням рівня безробіття (до 9,5 %) [1]. Економічна рецесія не закінчиться разом з тимчасовим припиненням поширення вірусу. Очікується, що падіння може тривати впродовж року [2]. Саме тому важливо розглянути можливі підходи та шляхи виходу з кризи підприємств готельно-ресторанного господарства після пандемії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемами розвитку підприємництва в сфері готельно-ресторанного бізнесу в Україні присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Особливості управління малим бізнесом в Україні досліджено в роботі Константинової Т.В. та Савченко Т.В. [3]. Балацькою Н.Ю. розглянуто сучасні

інноваційні підходи для захисту ресторанного бізнесу в умовах пандемії коронавірусу [4]. В праці Корж Н. В., Онищук Н. В. зосереджено увагу на особливостях впливу пандемії на готельну галузь [5]. Робота Беляєвої С., Куракіна О., Бишовець Л. присвячена дослідженню організаційно-економічних аспектів якості послуг готелів і закладів розміщення під час пандемії на COVID-19 [6]. В праці Baum T., Hai N.T.T. розглянуто вплив пандемії COVID-19 на готельну, ресторанну сферу та права людини в цілому [7]. Brand M., Tiberius V., Bican P.M., Brem A. [8], Breiera M., Kallmuenzerb A., Clausse T., Gastd J., Krause S., Tiberiusf V. [9] розглядають інновації в сфері обслуговування у зв'язку з пандемією. Вплив пандемії на впровадження інноваційних ідей в готельно-ресторанний бізнес досліджено також у працях Chesbrough H. [10], Clark C., Davila A., Regis M., Kraus S. [11] та Iglesias-Sánchez P.P., López-Delgado P., Correia M.B., Jambrino-Maldonado C. [12].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття

Незважаючи на велику кількість досліджень, необхідність розгляду шляхів виходу підприємств готельно-ресторанного бізнесу з кризи після пандемії зумовлена тим, що ситуація змінюється надзвичайно швидко, і вимагає пошуку нових, більш ефективних рішень.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження впливу пандемії на діяльність малого та середнього бізнесу у сфері готельно-ресторанного господарства.

Виклад основного матеріалу

Від початку пандемії COVID-19 та з огляду на її швидкий розвиток практично в усіх країнах світу, в тому числі і в Україні було встановлено ряд обмежень. Встановлені обмеження мають як прямий, так і непрямий вплив на функціонування малого та середнього бізнесу у сфері готельно-ресторанного господарства:

- підприємства втратили можливість нормально функціонувати через карантинні обмеження;
- обмеження доступу до транспорту ускладнило логістику персоналу підприємств;
- падіння доходів населення призвело до втрати платоспроможного попиту на продукцію з боку споживачів.

Частка сектору готельно-ресторанного бізнесу у ВВП України за період пандемії скоротилась на 82 %, частка цього сектору в зайнятості зменшилась на 64 % і в податках на 82 % [13]. Попри те, що частка готельно-ресторанного бізнесу в економіці є відносно незначною, в цьому секторі сконцентрована велика частка малих підприємств (60 %), які потребують підтримки. Частка малого та середнього бізнесу (МСБ) в доданій вартості галузі складає 94 %. Валова додана вартість МСБ в галузі становить 16 млрд грн, тобто скоротилась на 91 % протягом пандемії. Зайнятість МСБ в галузі, 448 тис. осіб, тобто скорочення на 41 % протягом пандемії. Податки, сплачені МСБ становлять 2 млрд грн., що означає скорочення на 81% [14].

Карантинні заходи створили значний негативний вплив на роботу МСБ, який може посилитись за умови відсутності державного втручання: валова додана вартість МСБ впала на 34 %, зайнятість – на 27 % (орієнтовно 1,8 млн осіб), а податкові надходження – на 29 % (орієнтовно 102 млрд грн, що становить ~30 % дефіциту бюджету) за 2020 рік.

Через пандемію коронавірусу з березня по травень 2020 р. велика кількість закладів ресторанного господарства припинили свою роботу, проте деякі почали працювати виключно в режимі доставки або видачі замовлень з собою. Ці заходи спричинили збільшення кількості замовлень на доставку їжі на 20–25 %, проте через падіння платоспроможності українців, замість відвідування ресторанів значна кількість почала віддавати перевагу домашнім стравам.

На початок липня в Україні відновили роботу лише 86 % кафе та ресторанів від докризового рівня. До початку пандемії коронавірусу в Україні було понад 30 000 закладів громадського харчування. В середньому, в одному працювало 35 осіб (у великих комплексах – 150, в невеликих кав'ярнях – три-п'ять).

Одним із головних завдань для закладів громадського харчування стане забезпечення безпеки відвідувачів та працівників, якій надалі буде приділятися більше уваги.

Пандемія змусила задуматись над розробкою заходів на майбутнє.

Суттєвою проблемою для сфери готельно-ресторанного бізнесу є швидка перебудова у відповідності до нових соціальних стандартів в умовах пандемії, що дасть можливість працювати і отримувати прибуток, а також – убезпечити своїх клієнтів від ризику інфікування та знизити до мінімуму загрозу поширення COVID-19.

Протягом карантинних обмежень сфера готельно-ресторанного бізнесу стикнулася з рядом проблем:

- низький доступ до фінансів. Падіння попиту, спричинене карантинними обмеженнями та економічною кризою, зумовлює неможливість залучати банківські позики в сфері послуг;
- втрата доступу до ринків. Через карантинні обмеження, впроваджені з метою подолання пандемії COVID-19, представники сектору не можуть вести діяльність і втрачають клієнтів. Специфіка господарської діяльності багатьох підприємств не дозволяє їм здійснити цифрову трансформацію та надавати свої послуги онлайн;

– складне регулювання та податковий тиск. Підприємства, що були змушені обмежити чи призупинити свою діяльність, все ще повинні сплачувати значну кількість податків. Окрім податків, підприємства повинні виконувати зобов'язання перед іншими суб'єктами (орендна плата, комунальні платежі), на що у них, в умовах обмежень та падіння попиту, бракує ресурсів. Частина аспектів, пов'язаних із карантинними обмеженнями, залишаються нерегульованими або нероз'ясненими (питання форс-мажору, режим самоізоляції, діяльність контролюючих та фіскальних органів тощо).

Для подолання проблем, що стоять перед сектором малого та середнього бізнесу у готельно-ресторанній сфері необхідно вирішити ряд завдань.

Близько 52 % підприємств мають труднощі щодо можливості виплачувати зарплати працівникам; 25 % підприємств малого та середнього бізнесу втрачає 40% своїх доходів у порівнянні з 2019 роком; тільки 21 % МСБ використовує кредити для фінансування операційної діяльності. Необхідно зберегти ділову активність та робочі місця в МСБ в умовах кризи для успішного відновлення після її закінчення; зменшити податкове навантаження на МСБ. 46 % МСБ очікують падіння доходів у 2020 році більш, ніж на 60 %; на відміну від великого бізнесу, МСБ не захищений довгостроковими контрактами; МСБ становить менше 30 % у сукупному експорті товарів і послуг. Необхідно дати МСБ доступ до ринків збуту за рахунок стимулювання експорту та державних закупівель.

Мікро-бізнес втрачає суму співставну з 20 % середнього річного прибутку на адміністративні процедури. В цих умовах важливо зекономити час і фінанси МСБ, та забезпечити можливість зосередитися на розвитку бізнесу.

35 % МСБ не може перепрофілюватися у зв'язку з особливостями бізнес-моделі. Потрібно підвищити інституційну спроможність МСБ для роботи на ринках.

Пандемія дала можливість провести перевірку гнучкості та ефективності роботи малого та середнього бізнесу у сфері готельно-ресторанного господарства в умовах турбулентності. Крім того вона спонукала шукати нові шляхи розвитку та впровадження сучасних технологій не лише для того, щоб просто залишитися на плаву, а й для виходу з кризи оновленими і з кращими перспективами організації та управління. Безумовно, для створення сприятливих передумов оптимізації діяльності підприємництва необхідна підтримка держави, що довгостроковій перспективі допоможе вітчизняній економіці стати більш конкурентоспроможною.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі

Готельно-ресторанний бізнес України найбільше страждає від обмежень введених у зв'язку з поширенням вірусу. Встановлені обмеження мають як прямий, так і непрямий вплив на функціонування малого та середнього бізнесу у сфері готельно-ресторанного господарства.

Частка сектору готельно-ресторанного бізнесу у ВВП України за період пандемії скоротилась на 82 %, частка цього сектору в зайнятості зменшилась на 64 % і в податках на 82 %. В цьому секторі сконцентрована велика частка малих підприємств (60 %), які потребують підтримки. Карантинні заходи створили значний негативний вплив на роботу МСБ, який може посилитись за умови відсутності державного втручання. Суттєвою проблемою для сфери готельно-ресторанного бізнесу є швидка перебудова у відповідності до нових соціальних стандартів в умовах пандемії, що дасть можливість працювати і отримувати прибуток, а також убезпечити своїх клієнтів від ризику інфікування та знизити до мінімуму загрозу поширення вірусу. Пандемія дала можливість провести перевірку гнучкості та ефективності роботи малого та середнього бізнесу у сфері готельно-ресторанного господарства в умовах турбулентності. Для створення сприятливих передумов оптимізації діяльності підприємництва необхідна підтримка держави, що довгостроковій перспективі допоможе вітчизняній економіці стати більш конкурентоспроможною.

Література

1. Бізнес під час коронавірусу: як вижити в умовах карантину. – URL : <https://inteltech.com.ua/uk/blogs/biznes-pidchas-koronavirusu-yak-vyzhyty-v-umovah-karantynu> (дата звернення 21.06.2021).
2. Еро О. Як врятувати малий бізнес в умовах карантину? – URL : <https://delo.ua/opinions/jak-vrjatuvali-malij-biznesv-umovah-karantynu-367890/> (дата звернення 21.06.2021).
3. Константинова Т.В. Особливості управління малим бізнесом в Україні / Т.В. Константинова, Т.В. Савченко // Економіка та управління підприємствами. – 2020. – № 40. – С. 233–235. – DOI : <https://doi.org/10.32843/infrastructure40-41> (дата звернення 21.06.2021).
4. Балацька Н.Ю. Ресторанний бізнес в умовах пандемії коронавірусу: проблеми та напрями трансформації моделей розвитку / Н.Ю. Балацька // Економіка та управління підприємствами. – 2020. – Випуск 42. – С. 117–122.
5. Корж Н. В., Онищук Н. В. Вплив пандемії COVID-19 на готельну галузь / Н. В. Корж, Н. В. Онищук // Економічний простір. – 2020. – (156). – С. 140–143. – URL : <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-25>
6. Беляєва С. Організаційно-економічні аспекти якості послуг готелів і закладів розміщення під час пандемії на COVID-19 / С. Беляєва, О. Куракін, Л. Бишовець // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2020. – Вип. 57. – С. 54–63.

7. Baum T., Hai N.T.T. Hospitality, tourism, human rights and the impact of COVID-19. *Int. J. Contemp. Hosp. Manage.* 2020. Vol. 32. P. 2397–2407.
8. Brand M., Tiberius V., Bican P.M., Brem A. Agility as an innovation driver: towards an agile front end of innovation framework. *Rev. Manag. Sci.* 2019. Vol. 35 (4). P. 1–31.
9. Breiera M., Kallmuenzerb A., Clausse T., Gastd J., Krause S., Tiberiusf V. The role of business model innovation in the hospitality industry during the COVID-19 crisis. *International Journal of Hospitality Management.* 2020. Vol. 92. Art. 102723.
10. Chesbrough H. To recover faster from COVID-19, open up: managerial implications from an open innovation perspective. *Ind. Mark. Manag.* 2020. DOI: 10.1016/j.indmarman.2020.04.010.
11. Clark C., Davila A., Regis M., Kraus S. Predictors of COVID-19 voluntary compliance behaviors: an international investigation. *Global Transitions.* 2020. Vol. 61. P. 76–82.
12. Iglesias-Sánchez P.P., López-Delgado P., Correia M.B., Jambrino-Maldonado C. How do external openness and R&D activity influence open innovation management and the potential contribution of social media in the tourism and hospitality industry? *Inf. Technol. Tour.* 2020. Vol. 38. P. 1–27.
13. Радчук О. Хиткий баланс: як зміниться українська економіка у 2021 році/ – URL : <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/05/kolonka/aleksandr-radchuk/ekonomika/hytkyj-balans-yak-zminytsya-ukrayinska-ekonomika-2021-roczy> (дата звернення 21.05.2021).
14. Державна податкова служба України. Інформаційно-аналітичні матеріали. – URL : <https://tax.gov.ua/diyalnist/rezalt/392473.html> (дата звернення: 21.05.2021).

References

1. Biznes pid chas koronavirusu: yak vyzhyty v umovakh karantynu. – URL : <https://inteltech.com.ua/uk/blogs/biznes-pidchas-koronavirusu-yak-vyzhyty-v-umovah-karantynu> (data zvernennia 21.06.2021).
2. Ero O. Yak vriatuvaty maliy biznes v umovakh karantynu? – URL : <https://delo.ua/opinions/jak-vrjatuhati-malij-biznesv-umovah-karantynu-367890/> (data zvernennia 21.06.2021).
3. Konstantynova T.V. Osoblyvosti upravlinnia malym biznesom v Ukraini / T.V. Konstantynova, T.V. Savchenko // *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy.* – 2020. – № 40. – S. 233–235. – DOI : <https://doi.org/10.32843/infrastructure40-41> (data zvernennia 21.06.2021).
4. Balatska N.Iu. Restoranni biznes v umovakh pandemii koronavirusu: problemy ta napriamy transformatsii modelei rozvytku / N.Iu. Balatska // *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy.* – 2020. – Vypusk 42. – S. 117–122.
5. Korzh N. V., Onyshchuk N. V. Vplyv pandemii COVID-19 na hotelnu haluz / N. V. Korzh, N. V. Onyshchuk // *Ekonomichniy prostir.* – 2020. – (156). – S. 140–143. – URL : <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-25>
6. Bieliaieva S. Orhanizatsiino-ekonomichni aspekty yakosti posluh hoteliv i zakladiv rozmishchennia pid chas pandemii na COVID-19 / S. Bieliaieva, O. Kurakin, L. Byshovets // *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky.* – 2020. – Vyp. 57. – S. 54–63.
7. Baum T., Hai N.T.T. Hospitality, tourism, human rights and the impact of COVID-19. *Int. J. Contemp. Hosp. Manage.* 2020. Vol. 32. P. 2397–2407.
8. Brand M., Tiberius V., Bican P.M., Brem A. Agility as an innovation driver: towards an agile front end of innovation framework. *Rev. Manag. Sci.* 2019. Vol. 35 (4). P. 1–31.
9. Breiera M., Kallmuenzerb A., Clausse T., Gastd J., Krause S., Tiberiusf V. The role of business model innovation in the hospitality industry during the COVID-19 crisis. *International Journal of Hospitality Management.* 2020. Vol. 92. Art. 102723.
10. Chesbrough H. To recover faster from COVID-19, open up: managerial implications from an open innovation perspective. *Ind. Mark. Manag.* 2020. DOI: 10.1016/j.indmarman.2020.04.010.
11. Clark C., Davila A., Regis M., Kraus S. Predictors of COVID-19 voluntary compliance behaviors: an international investigation. *Global Transitions.* 2020. Vol. 61. P. 76–82.
12. Iglesias-Sánchez P.P., López-Delgado P., Correia M.B., Jambrino-Maldonado C. How do external openness and R&D activity influence open innovation management and the potential contribution of social media in the tourism and hospitality industry? *Inf. Technol. Tour.* 2020. Vol. 38. P. 1–27.
13. Radchuk O. Khytkyi balans: yak zminytsia ukrainska ekonomika u 2021 rotsi/ – URL : <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/05/kolonka/aleksandr-radchuk/ekonomika/hytkyj-balans-yak-zminytsya-ukrayinska-ekonomika-2021-roczy> (data zvernennia 21.05.2021).
14. Derzhavna podatkovna sluzhba Ukrainy. Informatsiino-analitychni materialy. – URL : <https://tax.gov.ua/diyalnist/rezalt/392473.html> (data zvernennia: 21.05.2021).

Надійшла / Paper received : 22.05.2021

Надрукована/Printed : 01.07.2021